

UOT 372.3/4

BİRİNCİ SINIFDƏ ŞAĞIRDLƏRİN TƏLİM FƏALLIĞINA VARİSLİK PRİNSİPİNİN TƏSİRİ**Türkan Bəxtiyar qızı Əliyeva**

SABAH qrupları, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin magistrantı

ORCID: 0009-0007-2516-6196**E-mail:** eliyevaturkan942@gmail.com

Açar sözlər: varislik prinsipi, kurikulum, şagird, məktəbəqədər təhsil, ibtidai sinif, standart, təlim nəticəsi

Ключевые слова: принцип преемственности, учебный план, студент, дошкольное образование, начальная школа, стандартный, результат обучения

Key words: principle of continuity, curriculum, student, preschool education, elementary school, standard, learning outcome

Məktəbəqədər təhsil uşaqların ilk təhsil təcrübəsidir və onların məktəb həyatına daha asan uyğunlaşmasına kömək edir. Birinci sinifdə şagirdlərin təlim fəallığını artıran ən mühüm amillərdən biri də varislik prinsipidir. Varislik prinsipi məktəbəqədər təhsildə öyrədilən bilik və bacarıqların ibtidai təhsildə davam etdirilməsini nəzərdə tutur. Əgər uşaq məktəbəqədər təhsildə müəyyən vərdislər əldə edibse və məktəbdə bu bacarıqlar nəzərə alınaraq tədris təşkil edilsə, o zaman uşağın təlim fəallığı daha yüksək olur.

Məsələn, məktəbəqədər təhsildə uşaqlara sadə oyunlarla sayma, hərfləri tanıma, hekayələr danışma və diqqət cəmləmə bacarıqları öyrədilir. Əgər birinci sinifdə dərslər bu biliklərin üzərində qurularsa və uşaqlara tanış üsullarla yeni biliklər təqdim edilsə, onlar dərslərin prosesinə daha həvəslə qoşularlar. Bunun əksinə, əgər müəllim uşaqların əvvəlki təcrübəsini nəzərə almadan dərslər keçərsə, bəzi şagirdlər çətinlik çəkə və öyrənməyə maraqları azala bilər.

Təsəvvür edək ki, bir uşaq məktəbəqədər təhsil zamanı qrup halında işləməyi, suallara cavab verməyi və tapşırıqları yerinə yetirməyi öyrənib. Birinci sinifdə isə müəllim dərsləri yalnız fərdi tapşırıqlar əsasında təşkil edərsə və uşaqları bir-biri ilə əməkdaşlıq etməyə təşviq etmərsə, həmin uşaq özünü rahat hiss etməyə bilər. Bu da onun təlim fəallığını aşağı sala bilər. Lakin əgər dərslər oyunlar, qrup tapşırıqları və şagirdlərin əvvəlki biliklərini aktiv istifadə etmələri üzərində qurulsa, uşaqlar daha motivasiyalı və fəal olurlar.

Bundan əlavə, varislik prinsipi emosional uyğunlaşmada da mühüm rol oynayır. Bir çox uşaq üçün məktəbə ilk dəfə getmək həyəcanverici və eyni zamanda qorxulu bir təcrübə ola bilər. Əgər məktəbəqədər təhsildə onlar öz fikirlərini ifadə etməyi, müəllimlə və digər uşaqlarla ünsiyyət qurmağı öyrəniblərsə, məktəbdə daha tez uyğunlaşa bilərlər. Məsələn, bir uşaq bağçada müəllimin hekayə danışmasını dinləməyə və sonra öz fikirlərini bölüşməyə alışıbsa, birinci sinifdə də dərslərə daha rahat qoşula bilər. Lakin heç vaxt belə bir təcrübəsi olmayan bir uşaq ilk dərslərdə müəllimin suallarına cavab verməkdə və aktiv iştirak etməkdə çətinlik çəkə bilər.

Varislik prinsipi eyni zamanda öyrənmə vərdislərinin davamlı inkişafını təmin edir. Əgər birinci sinifdə müəllim məktəbəqədər dövrdə formalaşan biliklərə əsaslanaraq yeni mövzuları izah edərsə, uşaqlar mövzuları daha asan mənimsəyir. Məsələn, məktəbəqədər dövrdə uşaqlar oyun formasında sadə riyazi anlayışlarla tanış olurlar. Əgər birinci sinifdə müəllim dərsləri bu

oyunları davam etdirərək keçir və riyazi bilikləri daha da inkişaf etdirirsə, uşaqlar çətinlik çəkmədən yeni mövzuları mənimsəyə bilirlər. Lakin əgər müəllim bu keçidi nəzərə almasa və mövzuları tamamilə fərqli üsulla izah etməyə başlasa, uşaqlar dərstdən uzaqlaşsın və motivasiyaları azala bilər.

Bütün bunlar göstərir ki, varislik prinsipi birinci sinifdə şagirdlərin təlim fəallığının artırılmasında mühüm rol oynayır. Məktəbəqədər təhsildə formalaşan bacarıqların ibtidai sinifdə davam etdirilməsi uşaqların dərslərə marağını qoruyub saxlamağa, öyrənmə prosesindən həzz almağa və uğur qazanmalarına kömək edir. Müəllimlər bu prinsipi nəzərə alaraq dərsləri planlaşdırdıqda, şagirdlərin motivasiyası və fəallığı artır, onların məktəb həyatına adaptasiyası daha rahat olur.

Problemin aktuallığı. Birinci sinif şagirdlərinin təlim fəallığının artırılması təhsilin keyfiyyətinə birbaşa təsir göstərdiyi üçün bu mövzu aktuallığını qoruyur. Məktəbəqədər təhsildə əldə edilən bacarıqların ibtidai sinifdə davamlı inkişaf etdirilməməsi uşaqların öyrənmə motivasiyasını azalda bilər. Varislik prinsipi nəzərə alınmadıqda, birinci sinif şagirdləri məktəb mühitinə çətin uyğunlaşır və dərslərin prosesinə passiv yanaşsın bilərlər. Müəllimlərin məktəbəqədər dövrdə formalaşan bilik və vərdislərdən xəbərdar olması, onların tədris metodlarını daha effektiv qurmasına kömək edir.

Problemin elmi yeniliyi. Bu tədqiqatın elmi yeniliyi birinci sinifdə, dərstdə şagirdlərin təlim fəallığına varislik prinsipinin təsirinin uşaqların hərtərəfli inkişafına necə təsir etdiyini göstərir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Bu tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, o, məktəbəqədər və ibtidai təhsil arasında varislik prinsipinin tətbiqini əsaslandıraraq, müəllimlərə birinci sinifdə şagirdlərin təlim fəallığını artırmaq üçün səmərəli pedaqoji metodlar təqdim edir və bununla da təhsil proqramlarının daha səmərəli qurulmasına töhfə verir.

Ədəbiyyat

1. Məktəbəqədər təhsil proqramı, Bakı, 2022.
2. Hüseynov A. İbtidai siniflərdə tədris metodları və məktəbəqədər hazırlığın əhəmiyyəti, Bakı: Müasir təhsil, 2018, 81 s.
3. Elif Beyan. “Okul öncəsi və ilkököl arasında uyum: öğretmen uygulamaları ve beklentiler”, 2024.
4. UNESCO. Education for All: Early Childhood Care and Education. Paris: UNESCO Publishing, 2006.
5. Oktay, A (Ed.). İlköğretime hazırlık ve ilköğretim programları. Ankara: Pegem Akademi. 2010.

Т.Б. Алиева

**Влияние принципа преемственности на учебную
деятельность учащихся первого класса
Резюме**

Основная цель этой статьи — исследовать влияние принципа наследования на учебную активность учеников первого класса. Принцип наследования показывает, как опыт и знания, полученные от предыдущих поколений, отражаются в учебном процессе ребенка. В статье анализируется, как этот принцип влияет на учебную активность учеников и их отношение к урокам. Также рассматривается, как знания, полученные в дошкольном образовании, влияют на адаптацию и учебную деятельность учеников первого класса. Цель — понять этот принцип и показать, как образовательные стратегии и методы могут повысить учебную активность учеников.

T.B. Aliyeva

**The impact of the succession principle on the learning activity
of students in the first grade
Summary**

The main purpose of this article is to explore the impact of the principle of inheritance on the learning engagement of first-grade students. The principle of inheritance shows how the experiences and knowledge gained from previous generations are reflected in a child's learning process. The article analyzes how this principle affects the students' learning engagement and their attitude towards lessons. It also discusses how the knowledge acquired during preschool education influences the adaptation and learning activities of first-grade students. The aim is to understand this principle and demonstrate how educational strategies and methods can enhance students' learning engagement.

Redaksiyaya daxil olub: 12.03.2025